

مبانی نگارش رسانه‌های

• رحمان معرفت^۱

عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه سمنان

چاپ، کتاب و مطبوعات، وسائل ارتباطی نوین (همچون سینما، رادیو و تلویزیون) تا امروز که در عصر اینترنت و فناوری‌های نوینی همچون پست الکترونیک، رسانه‌های اینترنتی، خبرگزاری‌های آنلاین و ... قرار داریم، به نظر می‌رسد که بن‌مایه اصلی ماندگاری و تحول انواع رسانه‌ها، «نگارش» باشد. بی‌شک تنها با نگارش و ثبت و ضبط دانش بشری است که امکان انتقال آن به نسل‌های بعدی فراهم می‌شود.

در یک تقسیم‌بندی بسیار کلی شاید بتوان نوشتن را به دو صورت نگارش سنتی و نگارش نوین (رسانه‌ای) تقسیم کرد. پیدایش آثار مکتوب معمولی و فاخر از افراد عادی تا بزرگانی همچون میرزا صالح شیرازی (مؤسس روزنامه کاغذ اخبار)، زین‌العابدین مراغه‌ای (نویسنده سیاحتنامه ابراهیم بیگ)، دهخدا، ملک‌الشعرا بهار و بسیار کسان دیگر که در این مقال فرصت پرداختن به خیل بی‌شمار این فرهیختگان وجود ندارد، تا نوشتن یک کودک در اینترنت یا نگارش مقاله از سوی یک استاد دانشگاه در شبکه جهان گستر وب، طیفی از نگارش را در دو حالت سنتی و نوین می‌توان مشاهده کرد.

در عصر حاضر و در محیط الکترونیک و محیطی که از آن با عناوینی همچون «جامعه اطلاعاتی» و محیط «تلماتیکس» یاد می‌شود، نگارش رسانه‌ای با ویژگی‌های خاص و منحصر بفرد خود شرایط نوینی را پیش‌روی نگارندگان به وجود آورده است. نگارش رسانه‌ای به مثابه گونه‌ای از نوشتن و نگارش، تکاپوی انسان را در دسترسی سریع و آسان به اطلاعات تسهیل می‌بخشد. بهره‌گیری از نگارش رسانه‌ای که در شکل‌های روزنامه‌نگاری الکترونیک،

■ مسعودی، امید. مبانی نگارش رسانه‌ای، تهران: خجسته، ۱۳۸۶، ۱۸۴ ص، شابک: ۶-۳۸-۶۲۳۳-۹۶۶-۹۷۸

مقدمه

نگاهی گذرا به تاریخچه ارتباطات، وسائل ارتباط جمعی و چگونگی شکل‌گیری انواع رسانه‌های ارتباطی، به عنوان محمل‌های انتقال اطلاعات و ابزارهای ایجاد و تسهیل‌کننده ارتباطات، نشان می‌دهد که این مقوله فرازونشیب‌های درخور توجهی را در طول تاریخ بشری داشته است. از زمان اختراع خط و نوشته‌های دستی تا صنعت

بهره‌گیری از نگارش رسانه‌ای که در شکل‌های روزنامه‌نگاری الکترونیک، وب‌نویسی و وبلاگ‌نویسی و تولید اخبار و اطلاعات متنوع در شبکه‌های مجازی و اینترنت می‌باشد، سرعت تبادل اطلاعات را افزایش داده است

وب‌نویسی و وبلاگ‌نویسی و تولید اخبار و اطلاعات متنوع در شبکه‌های مجازی و اینترنت می‌باشد، سرعت تبادل اطلاعات را افزایش داده است. نگارش رسانه‌ای دارای سبک‌ها، شرایط و ویژگی‌های خاصی است که کتاب مبانی نگارش رسانه‌ای به تبیین و تشریح آن می‌پردازد.

معرفی نویسنده

نام کامل مؤلف امیدعلی مسعودی است. رسانه وبلاگ با آدرس <http://media.blogfa.com> وبلاگی است که مسعودی راه اندازی نموده است و می‌توان اطلاعاتی در مورد وی در وبلاگ مذکور بدست آورد. در وبلاگ مسعودی می‌خوانیم که وی در سال ۱۳۳۷ در خرم‌آباد متولد شده است. دانشنامه کارشناسی خود را در رشته جامعه‌شناسی از دانشگاه تهران و کارشناسی ارشد و دکتری خود را از دانشگاه علامه طباطبایی اخذ کرده و مدرس حوزه ارتباطات در دانشگاه‌هایی همچون تهران، علامه طباطبایی و دانشکده و اداره کل آموزش صداوسیما بوده است. وی هم‌اکنون عضو هیئت علمی و رئیس دانشکده علوم ارتباطات سوره است. خبرنگاری و عضویت در شورای سردبیری روزنامه ابرار، دبیری سرویس ادب و هنر روزنامه کیهان، سردبیری فصلنامه حضور، سردبیری مجله آزادگان، سردبیری روزنامه سلام بهمن، سردبیری و مدیرمسئولی کتاب سال از جمله سوابق فرهنگی و کاری اوست. مسعودی علاوه بر فعالیت در حوزه رسانه و ارتباطات، در زمینه ادبیات نیز دست به قلم برده و تاکنون کتاب‌های در حوالی عشق (مجموعه شعر)، شیوان (مجموعه داستان)، برگزیده ادبیات معاصر (مجموعه قصه) و زبان شعر: بدیع، عروض، قافیه از او منتشر شده است. برخی از آثار وی در حوزه ارتباطات و رسانه عبارتند از: مبانی خبرنگاری (اداره کل آموزش صداوسیما، ۱۳۸۳): خلاصه‌نویسی برای رسانه‌ها (خجسته، ۱۳۸۵)؛ و اندیشه‌های بنیادین علم ارتباطات (خجسته، ۱۳۸۳).

معرفی اثر

کتاب مبانی نگارش رسانه‌ای، سومین اثر انتشارات خجسته در موضوع ارتباطات است. این کتاب نخستین بار در سال ۱۳۸۲ در یکدوشصت صفحه منتشر شد. کتاب پس از فهرست مندرجات با پیش‌گفتاری آغاز می‌شود که به قلم امید مسعودی و در تیرماه ۱۳۷۹ نوشته شده است. نویسنده در ادامه، یادداشتی برای چاپ دوم کتاب آورده است که در آن ضمن سپاس از استقبال مناسب خوانندگان از اثر، اشاره‌ای هم به تغییرات ایجادشده در حوزه فناوری‌های نوین ارتباطی کرده و اضافه‌شدن بخش «وب‌نویسی» به کتاب را حاصل این دگرگونی‌ها دانسته است.

در عصر حاضر و در محیط الکترونیک و محیطی که از آن با عناوینی همچون «جامعه اطلاعاتی» و محیط «تلماتیکس» یاد می‌شود، نگارش رسانه‌ای با ویژگی‌های خاص و منحصر بفرد خود شرایط نوینی را پیش‌روی نگارندگان به‌وجود آورده است

مقدمه کتاب با عنوان «رعایت سادگی در نگارش مطبوعاتی» به قلم فیلیپ گایار^۱ است. نویسنده در پیش‌گفتار درباره نوشته فیلیپ گایار به عنوان مقدمه کتاب می‌نویسد: «مقدمه رساله، با نوشته‌ای از یک نویسنده و روزنامه‌نگار برجسته فرانسوی آغاز می‌شود که به دلیل اشارات شایان توجهش در سبک نگارش مطبوعاتی، آغازی مناسب برای این مجموعه خواهد بود و آغازی خوش یا براءت استهلالی که خواننده را در ورود به مباحث بعدی به نیکی یاری خواهد رساند» (ص ۱۵). مقدمه فیلیپ گایار که به نثری ساده نوشته شده، شامل نکات ارزشمند و جالب توجه برای نگارش است. وی ساده‌نویسی، حاشیه‌نرفتن، نپرداختن به حشو و زواید را از عوامل مهم در تأثیرگذاری مقاله بر مخاطب با توجه به ویژگی‌های مخاطب برمی‌شمارد.

«سبک نگارش در مطبوعات» موضوع فصل اول کتاب است. این بخش با بی‌تی از ابوسعید ابوالخیر، عارف نامی ایرانی، آغاز می‌گردد: «از واقعه‌ای تو را خبر خواهم کرد / و آن را به دو حرف مختصر خواهم کرد». به نظر نویسنده، عصاره این فصل در این بیت نمایان می‌شود.

تعریف سبک نگارش از دیدگاه بزرگان، بررسی سبک نگارش در مطبوعات، بیان اهمیت سبک نگارش در مطبوعات، اشاره‌های کوتاه به پیدایش سبک نگارش مطبوعاتی، تشریح شاخص‌های نشر روزنامه‌ای، ارائه تفاوت‌های موجود میان سبک نگارش مطبوعاتی و ادبی، نگاهی کوتاه به نگارش مطبوعاتی از «سنت» تا «مدرنیسم»، اشاره‌ای مجمل به نثر دری از سنت تا مدرنیسم، تشریح «مینی‌مالیسم»^۲ در برابر «پست مدرنیسم»، معرفی داستان‌های ۵۵ کلمه‌ای و رعایت نکات مهم و مطرح در نگارش داستان‌های ۵۵ کلمه‌ای و در نهایت معرفی بیست اصل برای خوب نوشتن، مجموعه مباحث فصل اول است. این بیست اصل که از کتاب میانی خبرنویسی جیم بی. شاپ^۳، از استادان انگلیسی روزنامه‌نگاری، در پایان فصل نقل شده است، یکی از نقاط عطف فصل اول است.

فصل دوم به «ساده نویسی» می‌پردازد. «یک دسته گل دماغ‌پرور / از خرمن صد گیاه بهتر» تکبیت مشهوری از نظامی گنجوی است که زینت‌بخش آغاز فصل دوم شده است. نویسنده در این فصل نکاتی را مطرح می‌کند که توجه به آنها به زعم وی می‌تواند راهبردهای تازه‌ای پیش‌روی نویسندگان جوان قرار دهد. برخی از این نکات عبارتند از: ۱. انتخاب زاویه دید بهتر، ۲. پرهیز از تکیه بر بدیهیات، ۳. پرهیز از کلی‌گویی، ۴. خودداری از آوردن حشو و زواید، ۵. صراحت لهجه داشتن، ۶. حذف و دورریختن تکیه‌کلام‌های زائد، ۷. کلمات رنگین، ۸. کلمات رنگ‌آمیزی‌شده، و ۹. واژه‌های بی‌رنگ. مثال‌هایی درباره هر کدام از این نکات ذکر شده است که به تبیین بیشتر آنها کمک می‌کند و به نظر می‌رسد که این مثال‌ها دستمایه و الگوی مناسبی برای خوانندگان جوان به‌منظور ساده‌نوشتن باشد.

موضوع فصل سوم، بررسی سبک نگارش برخی از روزنامه‌نگاران معاصر از جمله همینگوی، مارکز و تام ولف است. در این فصل پس از معرفی مختصر هر کدام از این روزنامه‌نگاران، تکنیک‌ها و برجستگی‌های هر روزنامه‌نگار بیان شده و ویژگی‌های سبک روزنامه‌نگاری نوین بررسی می‌شود.

«نثر ژورنالیستی از ابهام تا واقعیت» موضوع فصل چهارم است. تعریف نثر ژورنالیستی، بررسی سیر تاریخی نثر ژورنالیستی، شیوه‌های نثر ژورنالیستی، تعریف خبر و زبان معیار، تفاوت نثر ادبی و نثر روزنامه‌ای، و ریشه‌های بدبینی در نثر روزنامه‌ای از مباحث این فصل است.

در فصل پنجم، «منابع در روزنامه موجود است!»، به لزوم رعایت اصول و قواعد حرفه‌ای در انتشار مقالات در روزنامه اشاره می‌شود. نویسنده ضمن مهم شمردن مسئله ذکر منبع و مآخذ در مقالات، ذکر نکردن عنوان مقاله در بخش منابع و مآخذ در روزنامه را از جمله آفات رایج روزنامه‌نگاری برمی‌شمارد.

نویسنده در فصل ششم، «بدنویسی و مجهول نویسی»،

**کتاب حاضر را می‌توان
دستنامه‌ای برای
روزنامه‌نگاران جوان
برای ورود به دنیای
نوشتن رسانه‌های دانست،
البته به نظر می‌رسد
که برای کتابداران نیز
ارزشمند و مفید باشد**

دارد. تاریخچه اینترنت، مخاطبان اینترنت، شیوه‌های انتقال پیام در وب، تاریخچه وبلاگ و وبلاگ‌نویسی و شیوه نگارش در وبلاگ از مباحث این فصل است.

فهرست منابع و مأخذ، تکمله چاپ سوم کتاب و نمایه بخش‌های پایانی کتاب است.

کتاب حاضر را می‌توان دستنامه‌ای برای روزنامه‌نگاران جوان برای ورود به دنیای نوشتن رسانه‌های دانست، البته به نظر می‌رسد که برای کتابداران نیز ارزشمند و مفید باشد. کتابداران با خواندن این کتاب، با سبک نگارش روزنامه‌ای آشنا می‌شوند. آشنایی با شیوه گزارش‌نویسی و دانستن تفاوت‌های سبک نگارش مطبوعاتی، ادبی و علمی برای کتابداران می‌تواند حائز اهمیت باشد و آنان را برای نگارش و نشر مطالب و مباحث حرفه‌ای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌ها مهیا کند.

در سال‌های اخیر کتابداران ایرانی کوشیده‌اند با ظهور فناوری‌های نوین و استفاده از ابزارهای الکترونیکی همگام شوند. بسیاری از کتابداران ایرانی با وبلاگ‌نویسی، روزنامه‌نگاری را آغاز کرده‌اند و به نظر می‌رسد مطالعه کتاب مبانی نگارش رسانه‌ای بتواند آنان را در محیط جدید کارآمدتر سازد. برای مثال بهره‌گیری از نکات خبرنویسی الکترونیکی (ص ۱۳۶ - ۱۳۷) برای وبلاگ‌نویسان جوان نه تنها خالی از فایده نخواهد بود، بلکه گاهی ضروری هم به نظر می‌رسد.

پی‌نوشت‌ها:

1. rmarefat@gmail.com
2. Philippe G.aillard
3. Minimalism
4. Jim Bishop

مأخذ:

۱. مسعود، امید (۱۳۸۶). مبانی نگارش رسانه‌ای، تهران: خجسته.

بر آن است تا با ذکر دیدگاه‌های برخی از روزنامه‌نگاران و محققان برجسته، بدنیسی و مجهول‌نویسی را بررسی و آشکارنویسی را به‌جای آن تشویق کند.

موضوع فصل هفتم «شیوه نگارش مطالب علمی در رسانه‌ها» است. در این فصل، چهار اصل نگارش رسانه‌ای مطالب علمی بیان شده است. این چهار اصل عبارتند از: ۱. خود را به‌جای خواننده بگذارید، ۲. نزدیکی فعل و فاعل، ۳. توجه به مکان تأکید، و ۴. توجه به مکان موضوع. آشنایی با این اصول می‌تواند زمینه لازم را برای ساده‌نوشتن و صحیح‌نوشتن نویسندگان فراهم کند. به اعتقاد نویسنده با استفاده و تسلط بر این چهار اصل، نویسندگان جوان می‌توانند خوانندگان عادی مطبوعات را به درک آسان نوشته‌های خود سوق دهند.

فصل هشتم به «خلاصه‌نویسی» اختصاص دارد. دلایل و چگونگی خلاصه‌نویسی از موضوعات این فصل است که نویسنده به اختصار به آنها پرداخته است که به نظر می‌رسد می‌توانست با شرح و بسط این بخش، راهنمای مناسبی برای نویسندگان جوان درباره خلاصه‌نویسی فراهم آورد. در فصل نهم به اختصار به «درست‌نویسی» و اهمیت درست‌نویسی پرداخته شده است.

در فصل دهم «شیوه نگارش در روزنامه‌نگاری الکترونیک» بررسی می‌شود. اشاره به مهندسی پیام در روزنامه‌نگاری دیجیتال، خوب‌نوشتن در روزنامه‌نگاری دیجیتال و شیوه‌های خبرنگاری در رسانه‌های الکترونیکی از موضوعات این فصل است. به نظر نویسنده، افزایش سرعت ظهور و استفاده از فناوری‌های نوین زمینه‌ای فراهم کرده است تا آشنایی با روزنامه‌نگاری دیجیتال به‌عنوان یک «باید» و «تحمیل» مطرح شود و نه به‌عنوان یک «انتخاب». آشنایی با برخی از نکات مطرح‌شده در شیوه خبرنگاری الکترونیکی (ص ۱۳۶ - ۱۳۷) می‌تواند در صرفه‌جویی هزینه و زمان تأثیر بسزایی داشته باشد.

فصل یازدهم و پایانی کتاب به «وب‌نویسی» اختصاص